

Sygn. akt VI ACa 1799/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lutego 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Ewa Stefańska (spr.)

Sędzia SA – Urszula Wiercińska

Sędzia SO (del.) – Marcin Strobel

Protokolant: – st. sekr. sąd. Ewelina Murawska

po rozpoznaniu w dniu 6 lutego 2014 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w W.

przeciwko Z. R.

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 25 lipca 2013 r.

sygn. akt XVII AmC 607/13

I oddala apelację;

II zasądza od Z. R. na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 1799/13

UZASADNIENIE

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wnosił o uznanie za niedozwolone, stosowanych przez Z. R. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą Biuro (...) w N., postanowień wzorca umowy zatytułowanego „Umowa zlecenie” o treści:

1) „Niezależnie od wynagrodzenia wynikającego z pkt 1, Zleceniobiorcy przysługuje prawo doliczenia dodatkowych kosztów powstałych z tytułu: (a) opłat urzędowych; (b) kosztów dojazdu związanych z realizacją umowy zlecenia; (c) wykonanych opinii technicznych; (d) wykonanych ekspertyz biegłych powołanych do sprawy; (e) wykonania opinii i badań medycznych; (f) wykonania tłumaczeń dokumentów; (g) wykonania opinii finansowych; (h) wykonania opinii detektywistycznych; (i) wykonania opinii kryminalistycznych; (j) wykonanie opinii prawnych” - zawartego w § 3 pkt 2 wzorca umowy;

2) „Wynagrodzenie prowizyjne będzie wyższe o 3% w przypadku, gdy sprawa z powodów niezależnych od Zleceniobiorcy, będzie trwała dłużej niż jeden rok, od dnia podpisania niniejszej umowy. Powyższa prowizja zwiększy się o taki procent za każdy następny rok” - zawartego w § 3 pkt 5 wzorca umowy;

3) „Zleceniodawca wyraża zgodę Zleceniobiorcy na zlecenie dla Kancelarii Adwokackiej lub Radcowskiej wskazanej przez zleceniobiorcę do dochodzenia roszczeń w razie wystąpienia takiej konieczności w drodze postępowania sądowego. W celu realizacji powyższego Zleceniodawca zobowiązany jest do udzielenia oddzielnego pełnomocnictwa dla adwokata lub radcy prawnego oraz do uiszczenia dodatkowego wynagrodzenia z tytułu zastępstwa procesowego zgodnie z obowiązującymi stawkami określonymi w (Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 28.09.2002 r. Dz. U. Nr 163 poz. 1348 – opłaty za czynności adwokackie oraz ponoszenie przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu./ Adwokatów zagranicznych obowiązują stawki zgodne z prawem danego Kraju). Dotyczy to również opłat i czynności adwokackich przed procesowych. Opłaty powyższe obejmować będą także koszty sądowe związane z wytoczeniem i prowadzeniem sprawy w tym także wpisu sądowego i kosztów opinii biegłych sądowych. (Koszty sądowe w spr. cywilnych. Ustawa z dn. 28.07.2005 r. Dz. 167 poz. 1398 z późniejszymi zmianami). Koszty prowadzenia sprawy poza granicami kraju w zakresie jak wyżej, ustalone są w oparciu o przepisy i stawki obowiązujące w danym Państwie” - zawartego w § 4 pkt 1 wzorca umowy;

4) „Wynagrodzenie z tytułu czynności adwokackich, jak również koszty procesowe – Zleceniodawca zobowiązany jest uiścić na bieżąco, przed złożeniem pozwu do Sądu. W tym celu Zleceniodawca upoważnia Zleceniobiorcę do pokrycia z dotychczas uzyskanego świadczenia, wszelkich kosztów sądowych i zastępstwa procesowego bez konieczności uzyskania od Zleceniodawcy odrębnej zgody. W przypadku braku tych środków Zleceniodawca dokona osobiście ich wpłaty na konto Biuro (...), które również upoważnia do opłacenia wszystkich kosztów w jego imieniu. W przypadku braku środków własnych, zleceniodawca upoważnia Biuro (...) do dokonania powyższych opłat ze środków biura i zobowiązuje się do ich uregulowania do czasu zakończenia postępowania likwidacji szkody z doliczeniem 5% ich wartości z powyższego tytułu” - zawartego w § 4 pkt 2 wzorca umowy;

5) „W przypadku wypowiedzenia umowy przez Zleceniodawcę przed ostatecznym zakończeniem postępowania likwidacyjnego, zobowiązany jest on do pokrycia na rzecz Zleceniobiorcy wszelkich rzeczywiście poniesionych kosztów biura prowadzącego sprawę, dodatkowo przyjmując zryczałtowaną stawkę jednej roboczo/godziny na kwotę 100 zł PLN, wg oddzielnie sporządzonego wyliczenia wykonanych czynności – nie wyłączając utraconego wynagrodzenia prowizyjnego Zleceniobiorcy, którego wysokość określa przedmiotowa umowa zlecenie w § 3 (...)” - zawartego w § 5 pkt 1 wzorca umowy;

6) „Zleceniobiorca ma prawo ponadto do natychmiastowego wypowiedzenia umowy w przypadku stwierdzenia, że Zleceniodawca wykonuje samodzielnie czynności rozliczeniowe szkody z ubezpieczycielem lub innym podmiotem bez uzgodnienia z Zleceniobiorcą lub stwarza osobiste utrudnienia w prowadzeniu sprawy. Tym samym zobowiązanie zostanie rozliczone jak w pkt 1” - zawartego w § 5 pkt 3 wzorca umowy;

7) „Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach dla każdej ze stron, którą po dokładnym przeczytaniu i wspólnym omówieniu, bez zastrzeżeń podpisano, zaakceptowano i otrzymano” - zawartego w § 9 wzorca umowy;

8) „Zleceniodawca będąc w pełni świadomym, bez żadnych zastrzeżeń podpisuje: potwierdzając powyższy zapis § 9”.

Powód podał, że pozwany prowadzi działalność gospodarczą w zakresie m.in. oceny ryzyka i szacowania poniesionych strat, posługując się wzorcem umowy zatytułowanym „Umowa zlecenie” zawierającym postanowienia wskazane w petitum pozwu, które znajdują zastosowanie także do umów zawieranych z konsumentami. Według powoda wskazane postanowienia należy uznać za klauzule abuzywne, albowiem kształtują one prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.).

Zdaniem powoda, postanowienie oznaczone w pozwie numerem 1 jest abuzywne, gdyż uprawnia pozwanego do naliczania dodatkowych kosztów za wykonaną usługę, których przybliżona nawet wysokość nie jest możliwa do ustalenia w chwili zawierania umowy. Ponadto zakres wymienionych czynności wskazuje, że dodatkowe koszty mogą być znaczne i pochłonąć odszkodowanie uzyskane w wyniku realizacji umowy, zaś klauzula nie przewiduje wymogu uzyskania zgody konsumenta na dokonanie tych czynności. Natomiast klauzula oznaczona w pozwie numerem 2 jest abuzywna, ponieważ przewiduje dla pozwanego prawo podwyższenia należnego mu wynagrodzenia już po zawarciu umowy, bez przyznania konsumentowi prawa do odstąpienia od umowy. Przesłanka ta została sformułowana nieprecyzyjnie, odwołując się do opóźnienia spowodowanego okolicznościami od niego niezależnymi, co przyznaje pozwanemu możliwość dokonywania wiążącej interpretacji umowy. Postanowienie oznaczone w pozwie numerem 3 jest abuzywne, gdyż narzuca konsumentowi obowiązek udzielenia pełnomocnictwa procesowego podmiotowi wskazanemu przez pozwanego, pomimo że stosunek pełnomocnictwa jest oparty na szczególnym zaufaniu i powinien powstać w następstwie podjęcia przez mocodawcę swobodnej decyzji. Ponadto sposób określenia wynagrodzenia pełnomocnika nie pozwala na choćby przybliżone jego obliczenie.

Zdaniem powoda, postanowienie oznaczone w pozwie numerem 4 jest abuzywne, gdyż przyznaje pozwanemu prawo do pokrycia kosztów procesowych z uzyskanej już należności, bez konieczności uzyskania od konsumenta odrębnej zgody. Przedsiębiorca zastrzegł sobie także możliwość pokrycia tych kosztów z jego środków, za doliczeniem 5% wyłożonej kwoty, co stanowi formę oprocentowanej pożyczki. Natomiast klauzula oznaczona w pozwie numerem 5 jest abuzywna, ponieważ przewiduje obowiązek zapłaty rażąco wygórowanej kary umownej w przypadku wypowiedzenia umowy przez konsumenta, obligując go do pokrycia rzeczywiście poniesionych przez pozwanego kosztów, a zarazem przyjmując wysoką zryczałtowaną stawkę roboczogodziny. Jednocześnie konsumentowi nie przyznano instrumentów umożliwiających mu zweryfikowanie rzeczywistej liczby godzin poświęconych przez pozwanego na prowadzenie sprawy. Postanowienie oznaczone w pozwie numerem 6 jest abuzywne, gdyż jest zbyt ogólne, przez co może ułatwiać przedsiębiorcy rezygnację z prowadzenia spraw zbyt czasochłonnych lub skomplikowanych. W tym przypadku pozwany nie ma obowiązku zapłacenia kary umownej na rzecz konsumenta. Co postanowień oznaczonych w pozwie numerami 7 i 8, powód zarzucił, iż wymuszają one na konsumencie potwierdzenie, że wzorzec sformułowany jednoznacznie i wszelkie wątpliwości zostały wyjaśnione, co może utrudniać kontrolę incydentalną tych postanowień, z uwagi na obalenie domniemania wynikającego z art. 385 § 2 k.c.

Pozwany Z. R., prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą Biuro (...) w N., wnosił o oddalenie powództwa podając, że zaskarżone postanowienia nie kształtują praw i obowiązków konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, ani rażąco nie naruszają ich interesów. Pozwany wskazał, że czynności wskazane w postanowieniu oznaczonym numerem 1 są podejmowane wówczas, gdy są konieczne do dochodzenia roszczeń, lecz każda z nich jest konsultowana z klientem, przez co ma on możliwość nie wyrażenia na nie zgody i wypowiedzenia umowy. Wysokość ponoszonych przez konsumenta kosztów dodatkowych jest oparta na rachunkach lub fakturach wstawianych przez podmioty realizujące te czynności. W ocenie pozwanego, klauzula oznaczona numerem 2 została sformułowana w sposób jasny i nie wprowadza konsumenta w błąd, gdyż dotyczy okoliczności nieprzewidzianych i niezależnych od przedsiębiorcy. Postanowienie oznaczone numerem 3 nie jest abuzywne, ponieważ potrzeba udzielenia pełnomocnictwa procesowego powstaje tylko wówczas, gdy niezbędne okaże się wytoczenie powództwa, zaś konsument nie jest zobligowany do wniesienia sprawy do sądu. Co do klauzuli oznaczonej numerem 4, pozwany wskazał, że jego zdaniem określa ona tylko datę uiszczenia kosztów pełnomocnika i kosztów sądowych. Ponadto klauzula oznaczona numerem 5 nie nakłada na konsumenta obowiązku zapłaty rażąco wygórowanej kwoty, zaś postanowienia o numerach 6, 7 i 8 zostały sformułowane w sposób jasny.

Wyrokiem z dnia 25 lipca 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone i zakazał pozwanemu Z. R. prowadzącemu działalność gospodarczą pod nazwą Biuro (...) w N., wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy oznaczonych w pozwie numerami 1, 2, 3, 4, 5 i 6 oraz oddalił powództwo w zakresie postanowień o numerach 7 i 8, zarządzając publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanego oraz obciążając go pozostałymi kosztami procesu.

Wyrok Sądu Okręgowego został wydany w oparciu o poniższe ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

Pozwany Z. R. prowadzi działalność gospodarczą pod nazwą Biuro (...) w N., która polega m.in. na ocenie ryzyk i szacowaniu poniesionych strat, w ramach której podejmuje czynności prawne i faktyczne związane z likwidacją szkód komunikacyjnych i uzyskiwaniem na rzecz osób trzecich świadczeń odszkodowawczych. W związku z tą działalnością opracował i posługiwał się w obrocie z konsumentami wzorcem umowy „Umowa zlecenie”, zawierającym postanowienia zakwestionowane w pozwie.

Sąd Okręgowy wskazał, że w postępowaniu o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone dokonuje się abstrakcyjnej oceny wzorca umowy celem ustalenia, czy zawarte w nim klauzule mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Przy tym, aby uznać dane postanowienie umowne za niedozwolone, muszą być łącznie spełnione cztery przesłanki: (1) postanowienie nie zostało indywidualnie uzgodnione z konsumentem, (2) ukształtowane przez postanowienie prawa i obowiązki konsumenta pozostają w sprzeczności z dobrymi obyczajami, (3) powyższe prawa i obowiązki rażąco naruszają interesy konsumenta, (4) postanowienie umowy nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji ostatnia z wymienionych przesłanek w przedmiotowej sprawie została spełniona, ponieważ kwestionowane postanowienia w większości nie regulują głównych świadczeń stron (poza postanowieniem oznaczonym numerem 2). Świadczeniami tymi są bowiem po stronie przedsiębiorcy - dokonanie określonych faktycznych i prawnych na rzecz kontrahenta, zaś po stronie konsumenta - zapłata wynagrodzenia. Natomiast przesłanka braku indywidualnego uzgodnienia postanowienia z konsumentem nie może mieć znaczenia, wobec abstrakcyjnego charakteru kontroli postanowienia wzorca umownego. W niniejszym postępowaniu sąd nie bada bowiem konkretnych stosunków istniejących pomiędzy kontrahentami, lecz wzorzec i treść hipotetycznych stosunków, jakie powstałyby pomiędzy pozwanym a potencjalnym konsumentem. Nie ma zatem znaczenia, czy jakaś konkretna umowa była między stronami negocjowana, ani czy przedmiotowy wzorzec został zastosowany przy zawieraniu jakiegokolwiek konkretnej umowy. Kontrola ta ma bowiem charakter oceny ex ante i obejmuje wzorzec, a nie konkretną umowę. Istotny jest zatem jedynie fakt, że pozwany wprowadził oceniany wzorzec do obrotu poprzez wystąpienie z ofertą zawarcia umowy z wykorzystaniem tego wzorca.

Dlatego Sąd Okręgowy wskazał, że dla oceny przedmiotowych klauzul należało zbadać istnienie dwóch pozostałych przesłanek, tj. sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącego naruszenia interesów konsumenta. Stwierdził, że dobrym obyczajem jest, aby przedsiębiorca nie wykorzystywał swojej uprzywilejowanej pozycji kontraktowej, będącej rezultatem stosowania ustalonego przez niego jednostronnie wzorca umowy. Wskazał również, iż klauzula generalna wyrażona w art. 385¹ §1 k.c. została uzupełniona przez ustawodawcę zamieszczoną w art. 385³ k.c. listą przykładowych postanowień umownych (tzw. „klauzule szare”), będących najczęściej spotykanymi w praktyce klauzulami uznanymi za sprzeczne z dobrymi obyczajami i zarazem rażąco naruszającymi interesy konsumenta. Ich wspólną cechą jest nierównomierne rozłożenie praw, obowiązków lub ryzyka między stronami, prowadzące do zachwiania równowagi kontraktowej. Są to takie klauzule, które jedną ze stron (konsumenta) z góry, w oderwaniu od konkretnych okoliczności, stawiają w gorszym położeniu. Wyliczenie to ma charakter niepełny, przykładowy i pomocniczy. Jego funkcja polega na tym, że zastosowanie we wzorcu umowy postanowień odpowiadających wskazanym w katalogu znacząco ułatwia wykazanie, że spełniają one przesłanki niedozwolonych postanowień umownych objętych klauzulą generalną art. 385¹ §1 k.c. W razie wątpliwości ciężar dowodu, że postanowienia nie spełniają przesłanek klauzuli generalnej spoczywa wówczas na przedsiębiorcy.

W ocenie Sądu pierwszej instancji postanowienia wzorca umowy oznaczone w pozwie numerami 1, 2, 3, 4, 5 i 6 wypełniają przesłanki określone w art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c.

Postanowienie oznaczone nr 1 jest abuzywne, ponieważ przewiduje obowiązek zapłaty przez konsumenta na rzecz pozwanego, oprócz wynagrodzenia, dodatkowych kosztów związanych z wykonaniem usługi, których wysokość (nawet szacunkowa) nie jest znana w chwili zawarcia umowy. Szeroki zakres tych czynności może spowodować, że

koszty dodatkowe będą wysokie, zaś postanowienia wzorca umowy nie przewidują konieczności uzyskania zgody konsumenta na ich realizację. Przy tym, zdaniem Sądu Okręgowego oceniane postanowienie nie dotyczy głównych świadczeń stron, które obejmują zapłatę przez konsumenta na rzecz pozwanego wynagrodzenia, lecz nie kosztów dodatkowych, które w skład tego wynagrodzenia nie wchodzi.

Także klauzula oznaczona nr 2 jest abuzywna, gdyż pozwany zastrzega w niej prawo do podwyższenia należnego mu wynagrodzenia o 3% rocznie, jeżeli prowadzenie sprawy z przyczyn od niego niezależnych będzie trwało dłużej niż rok. W ocenie Sądu Okręgowego postanowienie to wprawdzie dotyczy głównego świadczenia konsumenta, jednakże zostało ono sformułowane w sposób niejednoznaczny, przez co może podlegać kontroli abstrakcyjnej. Zapis „wynagrodzenie prowizyjne będzie wyższe o 3%” nie pozwala bowiem jednoznacznie ustalić, czy to 3% będzie obliczane od kwoty uzyskanego świadczenia (wyniesie wówczas 23% tej kwoty), czy od ustalonej zgodnie z zapisami umowy kwoty prowizji. Także sformułowanie „powody niezależne od Zleceniobiorcy” jest zbyt ogólne, przez co umożliwia pozwanemu dokonywanie jednostronnej interpretacji umowy. Zdaniem Sądu pierwszej instancji postanowienie to wypełnia hipotezę art. 385³ pkt 20 k.c., zgodnie z którym w razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które przewidują uprawnienie kontrahenta konsumenta do określenia lub podwyższenia ceny lub wynagrodzenia po zawarciu umowy i bez przyznania konsumentowi prawa do odstąpienia od niej.

Postanowienie oznaczone nr 3 jest abuzywne, ponieważ zobowiązuje konsumenta do wyrażenia a priori zgody na zlecenie profesjonalnemu pełnomocnikowi czynności zmierzających do dochodzenia roszczeń w postępowaniu sądowym, a także do udzielenia pełnomocnictwa prawnikowi wskazanemu przez pozwanego. Ponieważ stosunek pełnomocnictwa opiera się na wzajemnym zaufaniu, konsumentowi powinno przysługiwać prawo wyboru prawnika. Według Sądu Okręgowego, również wskazany w kwestionowanym postanowieniu sposób określenia wynagrodzenia pełnomocnika nie pozwala konsumentowi na oszacowanie choćby przybliżonych kosztów pomocy prawnej, albowiem kwoty podane w przepisach powołanego rozporządzenia to stawki minimalne.

Także klauzula oznaczona nr 4 jest abuzywna, gdyż pozwany zastrzegł w niej możliwość pokrycia kosztów procesu z uzyskanego dla kontrahenta świadczenia, bez konieczności uzyskania od niego zgody. Może to spowodować sytuację, w której konsument nie będzie świadomy wysokości ponoszonych kosztów procesu, co pozbawi go możliwości kontroli nad uzyskanym dla niego świadczeniem odszkodowawczym. Te same zastrzeżenia dotyczą możliwości pokrycia kosztów procesu ze środków pozwanego, bez poinformowania konsumenta o tym fakcie. Ponadto zapis ten przemycia w swej treści umowę oprocentowanej pożyczki, albowiem konsument jest zobowiązany do zapłaty na rzecz pozwanego nie tylko faktycznie poniesionych kosztów procesu, lecz dodatkowo 5% tej kwoty.

Postanowienie oznaczone nr 5 jest abuzywne, ponieważ w przypadku wypowiedzenia umowy przez konsumenta, upoważnia pozwanego do dowolnego zrekompensowania sobie poniesionych kosztów oraz utraconego wynagrodzenia prowizyjnego. Sąd pierwszej instancji wskazał, że wypowiedzenie umowy podlega przepisom o niewykonaniu lub nienależytem wykonaniu zobowiązań, zaś zgodnie z art. 471 k.c. dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania umowy, chyba że jest ono następstwem okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności. Abstrahując od wysokości zryczałtowanej stawki roboczogodziny (ustalonej na kwotę 100 zł), co do której trudno orzec a priori, czy jest wygórowana, Sąd Okręgowy niedozwolonego charakteru kwestionowanego postanowienia dopatrył się w sposobie dokumentowania wykonanej przez pozwanego pracy. Dla konsumenta ustalenie ilości godzin przeznaczonych przez pozwanego na wykonanie czynności objętych umową jest trudne do zweryfikowania, zaś w treści postanowienia nie wskazano, czy ustalenia pozwanego mają być poparte dokumentacją, czy będą wynikały tylko ze swobodnego uznania przedsiębiorcy.

Także klauzula oznaczona nr 6 jest abuzywna, gdyż przyznaje pozwanemu uprawnienie do natychmiastowego wypowiedzenia umowy, jeśli zostanie przez niego stwierdzone, że jego kontrahent samodzielnie wykonuje czynności rozliczeniowe szkody bez konsultacji z pozwanym, bądź „stwarza osobiste utrudnienia w prowadzeniu sprawy”. W ocenie Sądu pierwszej instancji, dokonywanie ustaleń z innymi podmiotami z pominięciem pozwanego oraz stwarzanie utrudnień w prowadzeniu przez niego sprawy, stanowi nienależyte wykonanie zobowiązania przez

konsumenta. Zgodnie z art. 471 k.c. w takiej sytuacji konsument jest obowiązany do naprawienia wynikłej stąd szkody, lecz przepisy nie przewidują możliwości wypowiedzenia umowy przez którąkolwiek ze stron. Dlatego należy zauważyć, że bez kwestionowanego postanowienia sytuacja prawna konsumenta kształtowałaby się korzystniej. Ponadto użyte w klauzuli sformułowanie „stwarza osobiste utrudnienie” jest zbyt ogólne i nieprecyzyjne, przez co umożliwia pozwanemu podejmowanie dyskrejonalnych decyzji o wypowiedzeniu umowy.

Natomiast klauzule oznaczone w pozwie numerami 7 i 8 zostały uznane przez Sąd pierwszej instancji za nie mające cech abuzywności, co skutkowało oddaleniem powództwa w tym zakresie.

Od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie apelację wniósł pozwany Z. R..

Apelacją z dnia 13 września 2013 r. pozwany zaskarżył wyrok w części uwzględniającej powództwo, wnosząc o jego zmianę poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Pozwany zarzucił wyrokowi Sądu Okręgowego naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 k.c. poprzez błędne zakwalifikowanie postanowień wzorca umowy oznaczonych numerami 1, 2, 3, 4, 5 i 6 za niedozwolone, pomimo że nie naruszają one dobrych obyczajów i nie naruszają w stopniu rażącym interesów konsumentów.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wniósł o oddalenie apelacji oraz zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjmuje je za własne. Również dokonana przez Sąd Okręgowy ocena prawna żądania pozwu prawidłowa i Sąd odwoławczy przyjmuje ją za własną.

Przedmiotowa apelacja nie zawiera innych argumentów od podniesionych wcześniej w odpowiedzi na pozew, więc szczegółowe ustosunkowanie się do sformułowanych w niej zarzutów musiałoby sprowadzać się do powtórzenia argumentacji zawartej w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy irrelevantny jest podnoszony przez pozwanego argument, że zlecenie podmiotom zewnętrznym czynności w postaci opinii, ekspertyz, czy tłumaczeń (postanowienie oznaczone numerem 1), w praktyce jest każdorazowo konsultowane z klientem. Wobec abstrakcyjnego charakteru kontroli w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, nie ma znaczenia okoliczność, czy przedsiębiorca skorzystał z uprawnień przysługujących mu na mocy kwestionowanego postanowienia. Przedmiotem oceny sądu nie jest bowiem praktyka prowadzenia działalności gospodarczej przez pozwanego, ale normatywna treść postanowień wzorców umów, którymi się on posługuje. Dlatego, aby kwestionowana klauzula nie była oceniana jako abuzywna, w jej treści powinien być zastrzeżony obowiązek pozwanego każdorazowego uzyskania zgody konsumenta na zlecenie podmiotowi zewnętrznemu dokonania dodatkowo płatnej czynności, przy czym konsument powinien zostać uprzednio poinformowany o szacunkowym koszcie tej czynności, zaś w razie braku zgody na jej dokonanie, powinien mieć możliwość odstąpienia od umowy. Sąd bada bowiem tylko treść postanowienia wzorca umowy, a nie sposób stosowania tego postanowienia w praktyce.

Analogiczna argumentacja dotyczy klauzul oznaczonych numerami 3, 4 i 5. Pozwany w apelacji odwołuje się bowiem do praktyki stosowania powyższych klauzul, podczas gdy ocenie podlega jedynie ich treść. Tymczasem wyrażenie zgody przez konsumenta na zlecenie sądowego dochodzenia roszczeń adwokatowi lub radcy prawnemu, nie powinno następować in blanco w chwili zawierania umowy, lecz dopiero wówczas, gdy zajdzie taka konieczność, po uprzednim poinformowaniu konsumenta szczegółowo o wysokości kosztów sądowych oraz kosztów wynagrodzenia pełnomocnika, a także o spodziewanych szansach na wygranie sprawy. Tylko wtedy bowiem możliwe jest podjęcie świadomie decyzji co do celowości i opłacalności wystąpienia z powództwem do sądu.

Z postanowieniem oznaczonym numerem 3 łączy się konsekwentnie klauzula oznaczona numerem 4, w której pozwany zagwarantował sobie możliwość przeznaczenia świadczenia uzyskanego na rzecz konsumenta na pokrycie „kosztów procesowych” i wynagrodzenia adwokackiego, bez konieczności uzyskiwania odrębnej zgody. Postanowienie to jest niewątpliwie abuzywne, albowiem konsument powinien mieć zagwarantowaną możliwość świadomego decydowania na podstawie posiadanych rzetelnych informacji, czy chce prowadzić proces, a w razie decyzji negatywnej, powinien mieć możliwość odstąpienia od umowy. W postanowieniu tym została przewidziana nawet swoista forma przymusowego, odpłatnego kredytowania tych kosztów przez pozwanego, również bez konieczności uzyskania odrębnej zgody konsumenta.

Jest to postanowienie rażąco abuzywne, skutkujące praktycznym ubezwłasnowolnieniem konsumenta, który zawierając umowę na podstawie badanego wzorca umowy, poddaje się całkowicie i nieodwołalnie jednostronnym decyzjom pozwanego. Przy tym, decyzje te mogą doprowadzić nie tylko do zadysponowania uzyskanym odszkodowaniem w całości na rzecz pozwanego celem spłaty poniesionych lub deklarowanych przez niego kosztów, lecz także powstaniem dodatkowego zadłużenia konsumenta wobec pozwanego. Tymczasem, jak słusznie zauważył Sąd pierwszej instancji, pozwany tworząc przedmiotowy wzorzec umowy nie zastrzegł w nim analogicznych uprawnień na rzecz konsumenta (np. dotyczących wypowiedzenia umowy, o czym mowa w postanowieniach oznaczonych numerami 5 i 6), więc brak jest ekwiwalentności praw i obowiązków obu stron. Postanowienie oznaczone numerem 5 nie przewiduje jakiegokolwiek trybu dokumentowania i weryfikacji ilości zadeklarowanych przez pozwanego godzin pracy, przez co jest abuzywne.

Ma również rację Sąd Okręgowy wskazując w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że klauzule oznaczone numerami 2 i 6 zawierają pojęcia niejasne („z powodów niezależnych od Zleceniobiorcy” i „osobiste utrudnienia”), które spełniają przesłanki określone w art. 358³ pkt 9 k.c., przyznając kontrahentowi konsumenta uprawnienie do dokonywania wiążącej interpretacji umowy. Zaś klauzula oznaczona numerem 6 dodatkowo wyczerpuje hipotezę art. 358³ pkt 20 k.c., albowiem przewiduje uprawnienie kontrahenta konsumenta do podwyższenia wynagrodzenia po zawarciu umowy, bez przyznania konsumentowi prawa do odstąpienia od umowy. Pozwany w apelacji ograniczył się do gołosłownego zakwestionowania tych ocen, nie podając jakichkolwiek argumentów na poparcie swojego twierdzenia.

Z tych przyczyn, w ocenie Sądu Apelacyjnego postanowienia wzorca umowy oznaczone numerami 1, 2, 3, 4, 5 i 6 spełniają przesłanki określone w art. 385¹ § 1 k.c., albowiem naruszają one dobre obyczaje, rażąco naruszając interesy konsumentów.

Podstawą orzeczenia Sądu Apelacyjnego był art. 385 k.p.c. O kosztach procesu orzeczono na zasadzie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c.